MALTA

QORTI CIVILI
PRIM' AWLA

ONOR. IMHALLEF
DAVID SCICLUNA

Seduta tat-3 ta' Ottubru, 2003

Citazzjoni Numru. 1196/1991/1

Emanuel Fiteni

vs

Gorg Spiteri ghan-nom u in rapprezentanza tas-socjeta` kummercjali Spiteri Tiles Ltd., u Salvu Azzopardi

Il-Qorti,

Rat ic-citazzjoni pprezentata fit-22 ta' Ottubru 1991 li permezz taghha l-attur wara li ppremetta:

Illi l-attur xtara madum ghad-dar tieghu minghand is-socjeta ghall-prezz ta’ elf u sitt mitt liri Maltin (Lm1600);

Illi l-attur nefaq ukoll mitejn liri Maltin (Lm200) ghall-ghorik tal-istess madum;
Illi dan il-madum inqasam u fih il-hsara;

Illi l-attur inkariga lill-konvenut Salvu Azzopardi sabiex joghroklu l-istess madum;

Illi l-konvenut Gorg Spiteri fil-kwalita premessa qed iwahhal fil-konvenut Salvu Azzopardi li ghorok hazin il-madum u ghalhekk kien huwa li kkaguna hsara fl-istess madum;

Illi minn naha tieghu il-konvenut Salvu Azzopardi qed jghid li d-difett kien inerenti fil-madum in kwistjoni;

Illi l-attur interpella lill-konvenuti sabiex jew ihallsuh il-prezz tal-madum u tal-ghorik inkella jaghmlulu madum iehor bhal dak li ghandu izda ta' kwalita tajba u z-zewg konvenuti baqghu inadempjenti;

Talab li din il-Qorti:

1. Tiddikjara li l-konvenuti, jew min minnhom, huwa responsabbli li l-madum fid-dar tieghu ‘Chrischar’, Merhba Street, Fgura huwa difettuz u dan prevja u nomina ta' periti sabiex jirrelataw dwar l-istess;
2. Tikkundanna lill-konvenuti jew min minnhom sabiex ihallsu lill-attur is-somma ta' elf u tmien mitt liri Maltin (Lm1800) prezz ta' madum u hlas tal-ghorik tieghu jew li jaghmlu lill-attur madum iehor bhalu minghajr difetti;

Bl-imghaxijiet u bl-ispejjez u bil-konvenuti ngunti ghas-subizzjoni;

Rat in-nota ta' l-eccezzjonijiet tal-konvenut Salvu Azzopardi fejn qal:

Illi in kwantu diretta kontra l-eccipjenti t-talba attrici hi nfondata fil-fatt u fid-dritt stante li l-eccipjenti ma kienx responsabbli ghad-difett lamentat u ghad-
danni reklamati;

Salvi eccezzjonijiet ohra;

Rat in-nota ta' l-eccezzjonijiet tal-konvenut Gorg Spiteri nomine fejn qal:

(1) Illi preliminarjament l-attur irid jispecifika liema azzjoni legali qed jezercita sabiex l-eccipjent ikun jista jressaq l-eccezzjonijiet tieghu fir-rigward;
(2) Illi subordinatament u minghajr pregudizzju jekk l-azzjoni li qed jezercita l-attur hija wahda estimatorja jew redibitorja allura l-eccipjent jeccepixxi il-preskrizzjoni ta’ xahar;
(3) Illi subordinatament u minghajr pregudizzju jekk l-attur qed jibbaza ruhu fuq xi azzjoni ohra allura din hija wkoll estinta peress li l-attur kien accetta x-xoghol bhala tajjeb ghas-sodisfazzjoni shih tieghu u infatti effettwa l-hlas wara li assigura ruhu mill-istat tajjeb tal-materjal tal-madum li kien hemm;
(4) Illi subordinatament u minghajr pregudizzju jekk illum jezistu xi difetti fil-madum dawn ma humiex imputabbli lill-eccipjent imma lill-attur jew lill-konvenut l-iehor Salvu Azzopardi li ma ghorokx il-madum kif titlob l-arti u s-sengha;
(5) Salvi eccezzjonijiet ohra permessi mill-ligi jekk u meta jkun il-kaz;

Rat id-dikjarazzjonijiet guramentati tal-kontendenti u l-listi tax-xhieda taghhom;

Rat id-digriet tal-21 ta' Jannar 1992 li permezz tieghu, billi kien mehtieg li jitqabbad perit biex ifittex u jirrelata dwar il-fondatezza tad-domandi attrici, wara li jiehu konjizzjoni ta' l-eccezzjonjiet, u jaghmel l-osservazzjonijiet kollha li ghandhom x'jaqsmu mal-kaz, gie nominat l-A.I.C. David Pace bhala perit arkitett bl-assistenza ta' l-Avukat Dottor Louis Cassar Pullicino bhala perit legali;

Rat id-digriet tat-3 ta' Ottubru 1997 fejn ghall-imsemmi perit tekniku gie sostitwit l-A.I.C. Joseph Jaccarini;

Rat id-digriet tat-22 ta' Jannar 1999 fejn giet rikonfermata n-nomina ta' l-A.I.C. David Pace u gie nominat l-Avukat Dottor Philip Manduca minflok il-perit legali precedenti;

Rat ir-relazzjoni tal-perit tekniku debitament mahluf fil-5 ta' Lulju 2000;

Rat ir-relazzjoni tal-perit legali debitament mahluf fis-16 ta' Novembru 2001;

Rat l-atti l-ohra tal-kawza;

Ikkunsidrat illi:-

Mill-provi jirrizulta li l-attur kien xtara minghand is-socjeta` konvenuta madum tat-tip "marmettone" u tat-tip "perlato" minghand is-socjeta` konvenuta. Ghazel il-madum mill-kampjun fix-"showroom" tas-socjeta` konvenuta. Ma kellux qsim. Meta l-madum gie kkonsenjat huwa kien prezenti u ma kienx moghruk izda ma ezaminahx biex jara fihx xi hsara. Meta sar it-toghrik (mill-konvenut Salvu Azzopardi) kien ghadu hemm u lil tat-toghrik hallsu. Dan qallu biex ihallieh gimgha qabel ma jahslu. Jumejn wara l-attur siefer. Meta martu marret ma' huh wara gimgha biex jahslu l-post indunaw bid-difett. Waqt it-toghrik, il-konvenut Azzopardi qallu li l-perlato kien xi naqra iebes pero` ma qallu xejn dwar difetti. L-attur qal li meta rritorna Malta mar ghand il-konvenut Spiteri li qallu li kien diga` mar jara l-madum ma' hu l-attur u li t-toghrik ma kienx sar sew u li l-qsim suppost imlieh tat-toghrik. Id-difetti jikkonsistu fi qsim fil-"marmettone", filwaqt li l-"perlato" qieghed jisfar. Meta kellem lill-konvenut Azopardi, dan offra li joghroklu kullimkien izda ma kienx lest jerfa' r-responsabbilta` dwar il-qsim.

Vanni Fiteni, hu l-attur, xehed li waqt it-tqeghid tal-madum gieli ta daqqa t'ghajn. Qal li dan tqieghed minn certu Luigi mill-Fgura u li qabel ma beda jqieghed kien qallu li l-"marmettone" huwa difettuz ghaliex gieli tinqala' z-zrara l-kbira. Darba meta l-attur kien imsiefer cemplitlu mart l-attur li qaltlu li kienet sabet xi difett fil-madum u talbitu jittawwal. Meta mar hija ndikatlu erba' madumiet hdejn il-

mejda tal-kamra ta' l-ikel b'xi toqob kbar fih. Dar kullimkien u sab hafna aktar. Sab ukoll "bolt" tal-hadid f'maduma fil-kcina u hadida f'maduma ohra fejn il-garage. Mar minnufih ghand tal-ghorik li gie mill-ewwel u cahad ir-responsabbilta`. Qallu li kellu xi jghid mal-konvenut Spiteri b'dan it-tip ta' madum ghax kien ikollu l-hsara u Spiteri kien iwahhal fih. Il-"perlato" ma kienx ileqq sew u ma kellux kulur li joghgbu. Mar ghand il-konvenut Spiteri mal-konvenut Azzopardi u ragel iehor u bdew iwahhlu f'xulxin. Wara hafna zmien il-konvenut Spiteri mar jara l-madum u qal li b'naqra stokk jigi u li l-madum kien tajjeb. Huwa wahhal f'tal-ghorik.

Doris Fiteni, mart l-attur, bazikament ikkorroborat dak li qalu x-xhieda precedenti.

Fl-affidavit tieghu l-konvenut Salvu Azzopardi kkonferma li kien tqabbad mill-attur biex joghroklu l-madum xi seba' xhur qabel l-20 ta' Dicembru 1991 (id-data ta' l-affidavit). Xi xahrejn wara cempillu hu l-attur li qallu li l-madum mhux moghruk sew u li fih xi toqob. Mar fuq il-post flimkien mal-lavrant tieghu u nnota xi toqob fondi fil-madum izda nsista li ma kienx responsabbli. Fuq suggeriment ta' hu l-attur, marru l-fabbrika biex ikellmu lill-konvenut Spiteri li sostna li t-toqob huma tort li l-madum ma kienx inghorok sew. Azzopardi mill-banda l-ohra nsista li d-difett kien dovut ghall-produzzjoni hazina.

Il-konvenut Gorg Spiteri xehed li l-ewwel darba li kien sema' bl-ilment dwar il-madum kien bejn disa' xhur u sena wara l-konsenja tal-madum meta kelmu hu l-attur u wara li kien sar l-ghorik. Huwa mar jara x-xoghol u mart l-attur ilmentat li l-madum ma kienx lostrat tajjeb. Huwa offra li jiehu maduma mieghu l-fabbrika u jillostraha. Hu l-attur mar mieghu, illostra dik il-maduma u meta hu l-attur ra d-differenza qallu li d-difett ma kienx tal-konvenut Spiteri. Wara xi gimghat hu l-attur rega' mar il-fabbrika flimkien ma' zewg persuni li kienu ghorku l-madum. Dawn bdew jillitikaw bejniethom fis-sens li tat-toghrik qal lil hu l-attur li ma halsux ta' l-istukkjar u l-iehor wiegeb li kien tah kemm kien talbu. Qal li marru ghandu biex jaraw min suppost kellu jistokkja u hu wiegeb li suppost ghamlu tat-toghrik. Il-

konvenut Spiteri baqa' jsostni li t-toqob fil-madum huma kawza ta' toghrik hazin.

Permezz ta' l-ewwel talba tieghu l-attur qieghed jitlob dikjarazzjoni li l-konvenuti, jew min minnhom, huwa responsabbli li l-madum fid-dar tieghu huwa difettuz. Irid ghalhekk jigi stabilit jekk ir-responsabbilta` hijiex taz-zewg konvenuti jew inkella ta' wiehed jew ta' l-iehor minnhom. U kien proprju ghal dan l-iskop li gie nominat perit tekniku.

Fir-rapport tieghu l-A.I.C. David Pace jghid li ma hemm l-ebda dubju li kif ipprezenta ruhu l-madum meta ghamel access fir-residenza ta' l-attur, kien jidher li l-madum kien fih certi difetti li jaghtu ragun lill-attur sabiex jilmenta minnhom. Huwa mbaghad ghadda biex jikkunsidra jekk dawn id-difetti humiex rizultat ta' mankanzi fil-process tal-manifattura jew inkella humiex rizultat ta' xoghol hazin fit-tqeghid u/jew lustrar ta' l-istess madum:

"21) Mill-mankamenti illi rrizultaw lill-esponent maduma illi fiha jinstab oggett aljen ghall-istess materjal illi minnu jigi manifatturat il-madum huwa prova bizzejjed illi dika hija mankanza tal-produzzjoni. Mhuwiex kaz illi dana l-oggett gie mdeffes b’xi pressa wara illi tqieghed il-madum izda nstab mill-ewwel gol-maduma u cioe’ jaghmel parti mill-istess maduma ezatt kif saru l-ewwel ispezzjonijiet mis-sidien. In kwantu ghall-isfumaturi illi jidhru fil-madum tat-tip *perlato* dawna huma dovuti ghall-kambjamenti fit-tonalita’ tat-tahlita u cioe’ mastik illi iddawwar il-bcejjec ta’ l-irham fil-forma. Dana normalment jigri meta r-ramla ma tkunx mill-istess konsenja w allura jista’ jaghti l-kaz illi daqqa tkun ftit aktar safranija minn konsenja ohra. Dana jaghti lok ghall-isfumaturi illi jitfaccaw wara t-toghrik kif gara f’dan il-kaz.   Ghaldaqstant hawnhekk ukoll mhuwiex kaz ta’ xi xoghol hazin fit-tqeghid jew fl-ghoti tal-lostru izda mankament intrinsiku fil-manifatturar tal-madum.

22) In kwantu ghall-ixpakkaturi illi jidhru fil-bcejjec ta’ l-irham fil-madum tat-tip *marmettone* ghalkemm jista’ jinghad illi dawna graw meta l-pressa tal-magna tat-toghrik ghaddiet minn fuqhom partikolarment jekk il-maduma ma tkunx imqieghda sew fis-sodda taghha u

ghalhekk ticcaqlaq xi ftit meta jkollha t-toqol tal-magna ghaddejja fuqha, l-esponent jidhirlu illi dana t-tip ta' madum fejn l-irhama tkun kbira tant illi bicca wahda gieli tkun tkopri superficji konsiderevoli minn maduma allura l-possibilita' illi jigri dana l-ixpakkar jizdied ferm. In fatti din hija wahda mir-ragunijiet il-ghala dan it-tip ta' madum ma tantx baqa' popolari minhabba dak illi gara f'dan il-kaz. Fatturi ohra illi jistghu jikkontribwixxu ghall-ixpakkar ta' dawn il-bcejjec ta' l-irham tkun il-pressa ta' meta tkun qed tigi mmanifatturata l-maduma u hawnhekk ukoll l-ixpakkatura tkun minhabba li l-egwaljanza ta' l-applikazzjoni tal-pressa fuq il-bicca ta' l-irham.

23) Skond kemm tkun vicina l-wicc tal-maduma imbaghad dina l-ixpakkatura tista' jew tibqa' mghottija bil-lega tal-wicc tal-maduma inkella l-ixpakkatura tibqa tiela sal-wicc tal-maduma u dana jwassal ghall-apparenza mhux pjacevoli minhabba illi jibda jehel il-hmieg u trab fil-qsim ta' wicc il-maduma w allura l-paviment jitlef mill-pregju tieghu.

24) In kwantu ghat-toqob u difetti ohra illi rrizultaw fil-madum tat-tip *marmettone* ghalkemm jista' jinghad illi xi drabi min ikun qieghed jillostra l-madum jirtokkja xi qasma li jkun hemm `l hawn u `l hemm f'xi maduma f'dan il-kaz pero' l-qsim u t-toqob kif ukoll irqajja ta' cement iswed fil-wicc illi dehru fil-madum aktar jindikaw illi dawna rrizultaw minn mankamenti fl-immanifatturar milli minn xi toghrik jew ghoti ta' lostru hazin."

B'hekk il-perit tekniku kkonkluda li d-difetti lamentati mill-attur u riskontrati minnu fuq il-post huma dovuti ghal mankamenti fil-process ta' manifatturar ta' l-istess madum.

Il-Qorti ma ssib l-ebda raguni biex ma takkoljix din il-konkluzjoni tal-perit tekniku u konsegwentement l-unika eccezzjoni tal-konvenut Salvu Azzopardi qed tigi milqugha stante li ma jirrizultax li huwa kien b'xi mod responsabbli ghad-difetti lamentati mill-attur fil-madum.

Galadarba r-responsabbilta` ghad-difetti fil-madum hija tas-socjeta` konvenuta Spiteri Tiles Ltd., irid issa jigi

ezaminat jekk l-azzjoni ntavolata tistax tirnexxi fil-konfront ta' din is-socjeta` fid-dawl ta' l-eccezzjonijiet sollevati minnha.

Fl-ewwel eccezzjoni taghha s-socjeta` konvenuta tghid li l-attur ghandu l-ewwelnett jispecifika liema azzjoni legali qieghed jezercita. Minn ezami ta' l-atti tal-kawza ma jirrizultax li l-attur qatt iddikjara jew ta xi hjiel dwar liema azzjoni qieghed jippretendi li ntavola fil-konfront tas-socjeta` konvenuta in partikolari. U jinghad "in partikolari" peress li hawn ghandna relazzjoni bejn ix-xerrej (l-attur) u l-bejjiegh (is-socjeta` konvenuta).

Issa biex jigi determinat l-indole u n-natura ta' azzjoni li l-attur ikun qieghed jezercita, iridu jigu ezaminati sew il-kliem u t-termini uzati fic-citazzjoni - kif, occorrendo, spjegati fid-dikjarazzjoni annessa ma' l-istess citazzjoni - billi n-natura ta' l-azzjoni trid tigi stabbilita mill-ewwel u bi kjarezza u l-attur huwa inezorabilment marbut mal-parametri kif espressi fic-citazzjoni (**William Rizzo noe vs Victor Zammit**, Qorti ta' l-Appell, 15 ta' Dicembru 1997, Vol. LXXXI.ii.944; **John Aquilina vs Giovanni Coleiro noe**, Qorti ta' l-Appell, 27 ta' Gunju 1949, Vol. XXXI.i.748).

Fil-kaz odjern l-attur qieghed jitlob ir-rifuzjoni tal-prezz tal-madum kif ukoll is-somma li hallas ghall-ghorik ta' l-istess, jew alternattivament li jsirlu madum iehor bhal dak li ghandu izda ta' kwalita` tajba.

Ezami tad-dispozizzjonijiet relattivi tal-Kodici Civili rigwardanti l-komprovendita jindikaw li x-xerrej li jsofri danni jista' jitlob rizarciment minghand il-bejjiegh kemm fejn il-merkanzija ma kenitx tal-kwalita` pattwita kif ukoll meta kien hemm difetti latenti. Izda r-rekwiziti u l-konsegwenzi taz-zewg azzjonijiet huma differenti hafna.

L-azzjoni ghad-danni derivanti min-nuqqas ta' konformita` ta' l-oggett mibjugh mal-kwalita` miftehma, temani mill-artikolu 1390 tal-Kodici Civili li jipprovdi hekk:

"Jekk il-haga li l-bejjiegh igib biex jikkunsinna ma tkunx tal-kwalita` mwieghda, jew ma tkunx bhall-kampjun li fuqu

l-bejgh ikun sar, ix-xerrej jista' jaghzel jew li jirrifjuta l-haga u jitlob id-danni, jew li jircievi l-haga bi prezz anqas fuq stima ta' perit".

Imkien fic-citazzjoni jew fid-dikjarazzjoni annessa ma jissemma' li l-madum kien nieqes minn xi kwalita` partikolari li giet miftehma bejn il-partijiet. Anzi dak li jghid l-attur hu li l-madum inqasam u fih il-hsara u sahansitra talab dikjarazzjoni fis-sens li l-madum huwa difettuz. Mill-premessi stess fic-citazzjoni huwa wkoll evidenti li l-attur qieghed jindika li d-difetti hargu wara li l-madum kien tqieghed u sar l-ghorik. Huwa car ukoll li dak li qieghed jitlob l-attur fit-tieni talba tieghu ma huwiex rifless f'dak li jipprovdi l-artikolu 1390 tal-Kodici Civili hawn fuq citat. Kieku l-attur ried jesperixxi l-azzjoni ai termini ta' l-artikolu 1390, kellu jkun car u preciz fil-prmessi u t-talbiet kontenuti fic-citazzjoni, obbligu li del resto jitnissel mill-artikolu 156 tal-Kodici ta' Organizzazzjoni u Procedura Civili.

Din il-Qorti hi tal-fehma li t-termini uzati fic-citazzjoni, ghalkemm certament setghu wkoll ikunu aktar cari u precizi, huma aktar konsoni ma' azzjoni derivanti mill-garanzija legali li bejjiegh jippresta lill-kompratur ghad-difetti li ma jidhrux.

Issa skond l-artikolu 1427 tal-Kodici Civili:

"Fil-kazijiet imsemmijin fl-artikoli 1424 u 1426, ix-xerrej jista' jaghzel, billi jigi 'l quddiem bl-azzjoni redibitorja, li jaghti lura l-haga u jitlob ir-radd tal-prezz, inkella, billi jigi 'l quddiem bl-azzjoni stimatorja, li jzomm il-haga u jitlob lura dik il-bicca mill-prezz li tigi stabbilita mill-qorti."

L-azzjoni odjerna zgur mhijiex l-*actio aestimatoria* peress li l-attur ma talabx li jzomm il-haga u jiehu lura parti mill-prezz. Huwa veru wkoll li t-tieni talba tieghu hija maqsuma f'zewg talbiet alternattivi u li t-tieni wahda minnhom - dik li l-konvenuti jaghmlu lill-attur madum iehor bhal dak li huwa akkwista izda minghajr difetti - mhuwiex wiehed mir-rimedji li ghandu ghad-dispozizzjoni tieghu x-xerrej fil-konfront tal-bejjiegh skond l-artikolu 1427. Izda wiehed irid

jiftakar li l-azzjoni odjerna giet intavolata kemm kontra l-bejjiegh (is-socjeta` konvenuta Spiteri Tiles Ltd.) kif ukoll kontra min wettaq xoghol ta' appalt (il-konvenut Salvu Azzopardi) li ghandhom obbligi u konsegwenzi differenti minn xulxin. Fil-fatt, ghalkemm l-attur ma talabx li l-kuntratt jigi mahlul biex irodd lura l-madum, permezz ta' l-ewwel parti tat-tieni talba tieghu qieghed jitlob ir-rifuzjoni tal-prezz tal-madum kif ukoll ta' dik is-somma li hallas ghall-ghorik, danni dawn ta' l-ahhar li bejjiegh jista' jigi kkundannat ihallas jekk jirrizulta li kien jaf bid-difetti tal-haga mibjugha (artikolu 1429(1) tal-Kodici Civili). Ghalhekk il-Qorti tqis li l-azzjoni esperita mill-attur fil-konfront tas-socjeta` konvenuta hija dik redibitorja.

Minn dan isegwi li l-preskrizzjoni applikabbli hija dik prevista mill-artikolu 1431 tal-Kodici Civili li, in vista li hawn si trattava ta' hwejjeg mobbli, hija ta' xahar skond il-ligi vigenti meta gie akkwistat il-madum in kwistjoni. Mill-provi ma tirrizultax id-data meta l-attur xtara l-madum. Pero` permezz ta' rikors tat-22 ta' Marzu 2000 is-socjeta` konvenuta esebiet kopja legali ta' ittra ufficjali li hija rceviet minghand l-attur dwar il-madum in kwistjoni u liema ittra ufficjali hija datata 16 ta' Lulju 1991. Almenu f'dik il-gurnata l-attur kien induna li l-madum huwa difettuz peress li jghidha fl-istess ittra ufficjali: *"Dan qed tigi mitlub taghmlu peress li l-madum mixtri minghandek huwa difettuz"*. Ic-citazzjoni giet intavolata fit-22 ta' Ottubru 1991, aktar minn tliet xhur wara l-imsemmija ittra ufficjali. Ta' min jirrimarka wkoll li l-perijodu msemmi fl-artikolu 1431 huwa perijodu ta' dekadenza u ghalhekk ma jistax jigi interrott b'ittra ufficjali.

F'dawn ic-cirkostanzi ghalhekk it-tieni eccezzjoni tas-socjeta` konvenuta hi fondata.

Dwar il-kap ta' l-ispejjez, stante li l-ittra ufficjali fuq imsemmija giet ipprezentata mis-socjeta` konvenuta fi stadju inoltrat tal-kawza u, specifikatament, wara li l-periti gudizzjarji gew awtorizzati jestendu r-relazzjoni taghhom, ghandu jkun hemm temperament fl-ispejjez billi l-ispejjez tar-relazzjoni tal-perit tekniku, ikkunsidrat wkoll il-

konkluzjoni hemm raggunta, jigu akkollati lis-socjeta` konvenuta.

Ghal dawn il-motivi:-

Tiddeciedi billi tilqa' l-eccezzjoni tal-konvenut Salvu Azzopardi u tilliberah mill-osservanza tal-gudizzju, tilqa' l-eccezzjoni ta' preskrizzjoni sollevata mis-socjeta` konvenuta Spiteri Tiles Ltd. fis-sens li l-azzjoni hija perenta fil-konfront taghha bil-preskrizzjoni ta' xahar a tenur ta' l-artikolu 1431 tal-Kodici Civili u, konsegwentement, tichad it-talbiet attrici.

Bl-ispejjez kontra l-attur hlief ghall-ispejjez tar-relazzjoni tal-perit tekniku li jithallsu mis-socjeta` konvenuta Spiteri Tiles Ltd.

< Sentenza Finali >

--------------------------------TMIEM--------------------------------